

**МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

КАФЕДРА ПРАВА

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВИ НАУКОВО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

Мелітополь, 2019

УДК 001.89:340 (072)

П 57

Попенко Я.В. Методичні рекомендації до семінарських занять та самостійної роботи з дисципліни «Основи науково-правових досліджень» [Електронний ресурс]: галузь знань 08 Право, спеціальність 081 Право, перший рівень вищої освіти. Мелітополь: МДПУ імені Б. Хмельницького, 2019. 37 с.

Методичні рекомендації укладено з урахуванням вимог кредитно-модульної системи. Матеріали містять силабус навчальної дисципліни «Основи науково-правових досліджень», змістовні блоки дисципліни, плани семінарських занять, методичні рекомендації для засвоєння самостійних тем дисципліни, питання для самоконтролю, список основної та додаткової літератури тощо.

Розраховані для здобувачів вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Право» першого курсу навчання Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Богдана Хмельницького.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Очеретяний Володимир Васильович – кандидат історичних наук, доцент кафедри правового регулювання економіки і правознавства Вінницького навчально-наукового інституту економіки Тернопільського національного економічного університету

Ніколіна Інна Іванівна – кандидат історичних наук, доцент, заступник декана з навчальної роботи факультету історії, етнології і права Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, протокол № 1 від 30 серпня 2019 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. СИЛАБУС ДИСЦИПЛІНИ	5
1.1. Мета та цілі курсу	5
1.2. Формат курсу	5
1.3. Перелік компетентностей, які набуваються під час опанування курсом	5
1.4. Результати навчання	5
1.5. Обсяг курсу	6
1.6. Ознаки курсу	6
1.7. Технічне й програмне забезпечення /обладнання	6
1.8. Політики курсу	6
1.9. Схема курсу	7
1.10. Система оцінювання та вимоги	8
1.11. Рекомендована література	11
РОЗДІЛ 2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	12
2.1. Блок 1. Дослідницькі процеси в юридичній науці та технологія наукових досліджень	12
2.2. Блок 2. Правила підготовки та оформлення наукових робіт	13
РОЗДІЛ 3. ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ	14
3.1. Семінарське заняття № 1. Наука у сучасному світі.	14
3.2. Семінарське заняття № 2. Методи наукового дослідження.	15
3.3. Семінарське заняття № 3. Етапи роботи над науковими дослідженнями.	16
3.4. Семінарське заняття № 4. Технологія роботи над науковим дослідженнями.	17
3.5. Семінарське заняття № 5. Наукове конспектування.	18
3.6. Семінарське заняття № 6. Прийоми викладу наукових матеріалів.	19
3.7. Семінарське заняття № 7. Види наукових публікацій.	20
3.8. Семінарське заняття № 8. Реферат як форма навчальної й науково-дослідної роботи.	21
3.9. Семінарське заняття № 9. Кваліфікаційна робота.	22
РОЗДІЛ 4. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ СТУДЕНТАМИ	23
4.1. Тема 1: Предмет юридичної науки	23
4.2. Тема 2: Теорія роботи над науковими дослідженнями	25
4.3. Тема 3: Практична технологія роботи над науковими дослідженнями	27
4.4. Тема 4: Наукова критика	29
4.5. Тема 5: Підготовка рукопису наукової роботи	31
4.6. Тема 6: Оформлення наукових публікацій	33
РОЗДІЛ 5. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ	35
РОЗДІЛ 6. ЛІТЕРАТУРА	36
6.1. Основна	36
6.2. Додаткова	36
РОЗДІЛ 7. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ	37

ВСТУП

Для побудови демократичної, суверенної, правової та соціальної держави необхідні висококваліфіковані спеціалісти, які повинні відповідати професійним вимогам бакалавра права. У формуванні професійних знань та вмінь бакалавра права важливе місце посідає дисципліна «Основи науково-правових досліджень».

Дисципліна передбачає систематичний виклад матеріалу щодо методології та методики наукової роботи в галузі юриспруденції. Дисципліна не лише дає уявлення про теоретичні основи науково-дослідної діяльності, а й надає практичні рекомендації здобувачам вищої освіти спеціальності 081 Право для написання різних видів робіт: наукових рефератів, курсових та дипломних робіт, наукових статей тощо.

Системність набутих знань сприяє розумінню студентами, майбутніми юристами, значення для суспільства та держави тієї галузі професійної діяльності, до якої вони готуються.

Контроль за видами діяльності студентів здійснюється шляхом поточного оцінювання знань, періодичним контролем та заліком. Підсумкова оцінка виставляється за національною, 100-бальною шкалами та ECTS.

Програма вивчення навчальної дисципліни «Основи науково-правових досліджень» складена відповідно до освітньо-професійної програми Право Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

Міждисциплінарні зв'язки: «Інформаційне право», «Інформаційні технології в юридичній діяльності», «Інтелектуальне право», «Юридична деонтологія».

РОЗДІЛ 1. СИЛАБУС ДИСЦИПЛІНИ

Мета та цілі курсу

Метою вивчення навчального курсу «Основи науково-правових досліджень» є ознайомлення студентів із загальними напрямами, закономірностями, принципами і методами наукового пізнання, теоретико-методологічними основами наукового дослідження в галузі правничих наук, а також набуття вмінь і навичок науково-дослідної роботи, які мають реалізуватися ними при підготовці курсових, дипломних та інших студентських робіт.

Завдання навчального курсу:

1. Формування цілісного уявлення про науку як систему знань і методологічний інструментарій пізнання соціальної дійсності загалом та державно-правової дійсності зокрема;

2. Ознайомлення студентів з теоретико-методологічними засадами сучасної юридичної науки, її понятійно-термінологічним апаратом, особливостями процесу наукового пізнання, основними методами та засобами наукового дослідження державно-правових явищ і процесів, вимогами до оприлюднення, оформлення та апробації результатів наукового дослідження;

3. Підготовка студентів до проведення самостійних наукових досліджень, що передбачає: формування умінь і навичок формулювання теми і складання програми дослідження, підбору інформаційних джерел, вибору методів, узагальнення результатів та оформлення матеріалів дослідження, публікації та апробації основних положень самостійної науково-дослідної роботи.

Формат курсу

Очний (offline) у вигляді лекційних та семінарських занять.

Змішаний (blended) через систему Центру освітніх дистанційних технологій МДПУ ім. Б.Хмельницького.

Перелік компетентностей, які набуваються під час опанування курсом

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

Спеціальні (фахові, предметні компетентності) (СК)

СК 11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК 16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

Результати навчання

Програмні результати навчання (ПРН)

Соціально-гуманітарна ерудованість:

ПРН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

ПРН 5. Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю.

ПРН 6. Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему.

Дослідницькі навички:

ПРН 7. Скласти та узгоджувати план власного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.

ПРН 8. Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

ПРН 9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

Комунікація:

ПРН 12. Донести до респондента матеріал з певної проблематики доступно і зрозуміло.

Професійна самоорганізація та використання інформаційних технологій:

ПРН 14. Належно використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для своєї професійної діяльності.

ПРН 15. Вільно використовувати для професійної діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.

Обсяг курсу

Вид заняття	лекції	семінарські заняття	самостійна робота
Кількість годин	20	40	60

Ознаки курсу

Рік викладання	Семестр	Спеціальність	Курс, (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
2019-2020	2	право	1	Нормативний

Технічне й програмне забезпечення /обладнання

В ході вивчення курсу демонструються тематичні відео матеріали з методології та особливостей наукового дослідження. Напр.:

➤ Відео матеріал «Основи наукових досліджень. Ч. 1. Вступ в теорію науки» (<https://www.youtube.com/watch?v=OD1UX4poY6g>).

➤ Відео матеріал «Основи наукових досліджень. Ч. 2. Історія розвитку науки. Наука в Античності. (<https://www.youtube.com/watch?v=4JwCfIWWIdc>)

➤ Відео матеріал «Основи наукових досліджень. Ч. 3. Історія розвитку науки. Наука в Середні віки» (<https://www.youtube.com/watch?v=5LYiiOKejYg>)

➤ Відео матеріал «Основи наукових досліджень. Ч. 4. Історія розвитку науки. Становлення класичної науки» (https://www.youtube.com/watch?v=z5TDtx_qJp4

➤)Відео матеріал «Основи наукових досліджень. Ч. 5. Криза класичної науки. Становлення неklasичної науки» (<https://www.youtube.com/watch?v=nYmWC1BdF0Y>)

➤ Відео матеріал «Сутність методів наукового дослідження» (<https://www.youtube.com/watch?v=YBYkibeo6rE>)

Політики курсу

Політика академічної поведінки та етики:

- Не пропускати та не запізнюватися на заняття за розкладом;
- Вчасно виконувати завдання семінарів та питань самостійної роботи;
- Вчасно та самостійно виконувати контрольні-модульні завдання

Схема курсу

Тема	Форма діяльності (заняття, кількість годин)	Література	Завдання	Вага оцінки	Термін виконання
БЛОК 1. ДОСЛІДНИЦЬКІ ПРОЦЕСИ В ЮРИДИЧНІЙ НАУЦІ ТА ТЕХНОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ					
Тема 1. Наука і наукові дослідження в сучасному світі. Загальна характеристика юридичної науки.	Лекція Семинарське заняття Самостійна робота	1,2,10	реферат, питання семинару	від 2 до 5 балів поточного контролю	впродовж другого навчального семестру (перший періодичний контроль)
Тема 2. Методологія сучасної юридичної науки.	Лекція Семинарське заняття	1,3,10	питання семинару	від 2 до 5 балів поточного контролю	впродовж другого навчального семестру (перший періодичний контроль)
Тема 3. Етапи роботи над науковими дослідженнями	Семинарське заняття Самостійна робота	5,6,7,8	питання семинару	від 2 до 5 балів поточного контролю	впродовж другого навчального семестру (перший періодичний контроль)
Тема 4. Технологія роботи над науковим дослідженнями	Семинарське заняття Самостійна робота	1,4,13	контрольні питання, питання семинару	від 2 до 5 балів поточного контролю	впродовж другого навчального семестру (перший періодичний контроль)
Тема 5. Конспектування наукових публікацій та їх критика	Лекція Семинарське заняття Самостійна робота	1,2,5	питання семинару	від 2 до 5 балів поточного контролю	впродовж другого навчального семестру (перший періодичний контроль)
БЛОК 2. ПРАВИЛА ПІДГОТОВКИ ТА ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВИХ РОБІТ					

Тема 6. Процес підготовки рукопису наукової роботи.	Лекція Семинарське заняття Самостійна робота	6,7,8,9	контрольні питання, питання семінару	від 2 до 5 балів поточного контролю	впродовж другого навчального семестру (другий періодичний контроль)
Тема 7. Робота над написанням наукових статей, наукових доповідей та повідомлень.	Лекція Семинарське заняття	3,4,5	контрольні питання, реферат, питання семінару	від 2 до 5 балів поточного контролю	впродовж другого навчального семестру (другий періодичний контроль)
Тема 8. Курсові роботи.	Лекція Семинарське заняття	6,7,8,9	питання семінару	від 2 до 5 балів поточного контролю	впродовж другого навчального семестру (другий періодичний контроль)
Тема 9. Дипломна робота освітнього рівня бакалавр.	Лекція Семинарське заняття Самостійна робота	6,7,8,9	питання семінару	від 2 до 5 балів поточного контролю	впродовж другого навчального семестру (другий періодичний контроль)

Система оцінювання та вимоги

Загальна система оцінювання курсу	<p>За семестр з курсу дисципліни проводяться два періодичні контролю (ПКР), результати яких є складовою результатів контрольних точок першої (КТ1) і другої (КТ2). Результати контрольної точки (КТ) є сумою поточного (ПК) і періодичного контролю (ПКР): $КТ = ПК + ПКР$. Максимальна кількість балів за контрольну точку (КТ) складає 50 балів. Максимальна кількість балів за періодичний контроль (ПКР) становить 60 % від максимальної кількості балів за контрольну точку (КТ), тобто 30 балів. А 40 % балів, тобто решта балів контрольної точки, є бали за поточний контроль, а саме 20 балів. Результати поточного контролю обчислюються як середньозважена оцінок ($X_{ср}$) за діяльність студента на практичних (семинарських) заняттях, що входять в число певної контрольної точки. Для трансферу середньозваженої оцінки ($X_{ср}$) в бали, що входять до 40 % балів контрольної точки (КТ), треба скористатися формулою: $ПК = (X_{ср}) * 20 / 5$. Таким чином, якщо за поточний контроль (ПК) видів діяльності студента на всіх заняттях $X_{ср} = 4.1$ бали, які були до періодичного контролю (ПКР), то їх перерахування на 20 балів здійснюється так: $ПК = 4.1 * 20 / 5 = 4.1 * 4 = 16.4 // 16$ (балів). За періодичний контроль (ПКР) студентом отримано 30 балів. Тоді за контрольну точку (КТ) буде отримано $КТ = ПК + ПКР = 16 +$</p>
--	---

	<p>30 = 46 (балів).</p> <p>Студент має право на підвищення результату тільки одного періодичного контролю (ПКР) протягом двох тижнів після його складання у випадку отримання незадовільної оцінки. Якщо підсумковим контролем вивчення дисципліни є диференційований або недиференційований залік, то набраних таким чином 60 і більше балів достатньо для його зарахування.</p>
<p>Семінарські заняття</p>	<p>«5» – студент в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі розрахункові / тестові завдання. Здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.</p> <p>«4» – студент достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість розрахункових / тестових завдань. Студент здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, у яких можуть бути окремі несуттєві помилки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.</p> <p>«3» – студент в цілому володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових розрахунків, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину розрахункових / тестових завдань. Має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.</p> <p>«2» – студент не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових розрахунків, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності. Правильно вирішив окремі розрахункові / тестові завдання. Безсистемно відділяє випадкові ознаки вивченого; не вміє зробити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки.</p>
<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<p>Студент, який навчається стабільно на «відмінні» оцінки і саме такі оцінки має за періодичні контролю, накопичує впродовж вивчення навчального курсу 90 і більше балів, має право не складати екзамен з даної дисципліни. Студент зобов'язаний відпрацювати всі пропущені семінарські заняття протягом двох тижнів. Невідпрацьовані заняття (невиконання навчального плану) є підставою для недопущення студента до підсумкового контролю.</p>

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗАЛІКУ З КУРСУ (наприкінці II семестру навчання)

Під час проведення заліку навчальні досягнення студентів оцінюються за двобальною шкалою: «зараховано» або «незараховано».

Оцінка «зараховано» (60-100 балів)	Ставиться студентові, який виявив знання основного навчального матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання і майбутньої роботи за фахом бакалавра права, здатний виконувати завдання, передбаченні програмою, ознайомлений з основною рекомендованою літературою. При виконанні завдань припускається помилок, але демонструє спроможність їх усувати.
Оцінка «незараховано» (1-59 балів)	Ставиться студентові, який допускає принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, не може продовжити навчання чи розпочати професійну діяльність без додаткових занять з відповідної дисципліни.

Рівень, шкала ECTS, бали	Теоретична підготовка	Практичні уміння і навички
1	2	3
A 90 – 100 відмінно – 5	Студент має глибокі, міцні і систематичні знання всіх положень, може не тільки вільно матеріалом, але й самостійно довести існування певних закономірностей, принципів, використовує здобуті знання і вміння в нестандартних ситуаціях, здатний вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань.	Студент самостійно розв'язує типові ситуаційні задачі різними способами, стандартні, комбіновані й нестандартні казуси, здатний проаналізувати й узагальнити отриманий результат. При виконанні індивідуальних завдань та самостійних робіт студент дотримується усіх вимог, передбачених програмою курсу. Крім того, його дії відрізняються раціональністю, вмінням оцінювати помилки й аналізувати результати.
B 82 – 89 C 74 – 81 добре – 4	Студент знає і може самостійно сформулювати основні наукові підходи, теоретичні положення теорії правової науки, пов'язати їх з реальними явищами, може привести вербальне формулювання основних положень, навести приклади їх застосування в практичній діяльності, але не завжди може самостійно здійснити критичний аналіз. Студент може самостійно застосовувати знання в стандартних ситуаціях, його відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим.	Студент самостійно розв'язує типові (або за визначеним алгоритмом) завдання з наукової теорії, володіє базовими навичками з виконання необхідних логічних операцій та перетворень, може самостійно сформулювати типову задачу за її словесним описом, скласти типову схему та обрати раціональний метод розв'язання, але не завжди здатний провести аналіз і узагальнення результату.
D 64 – 73 E 60 – 63	Студент відтворює основні поняття і визначення курсу, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може	Студент може розв'язати найпростіші типові задачі за зразком, виявляє здатність виконувати основний елементарний аналіз. При

задовільно – 3	сформулювати з допомогою викладача основні положення теорії науки, може записати окремі термінологічні дефініції теоретичного положення за словесним формулюванням і навпаки. Допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може.	вирішенні завдань студент виконує роботу за зразком, але з помилками. Робить висновки, але не розуміє достатньою мірою мету роботи.
FX 35 – 59 F 1– 34 незадовільно – 2	Відповідь студента при відтворенні навчального матеріалу елементарна, фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про особливості наукової діяльності з правничого профілю. У відповіді цілком відсутня самостійність. Студент знайомий лише з деякими основними поняттями.	Студент знає основні терміни, дати та вміє розрізняти окремі положення. Вміє розв'язувати задачі лише на відтворення основних положень, здійснювати найпростіші логічні операції. При вирішенні наукових завдань не може самостійно виконати роботу і зробити висновки.

Рекомендована література

Основна

1. Гусарев С.Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти. Київ: Знання, 2005. 375 с.
2. Ковальчук В.В., Моїсєєв Л.М. Основи наукових досліджень: Навч. посіб. Київ: ВД «Професіонал», 2005. 240 с.
3. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: Навч. посіб. Київ: Кондор, 2003. 192 с.
4. Кушнарєнко Н.М., Удалова В.К. Наукова обробка документів: Підручник. Київ: Знання, 2006. 331 с.
5. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А.Є. Конверського. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
6. Попенко Я.В. Гапотій В.Д., Мінкова О.Г. Організація та методика написання курсових робіт з правознавчого циклу дисциплін: методичні рекомендації. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2018. 64 с.
7. Попенко Я.В. Методичні рекомендації з дисципліни «Основи науково-правових досліджень». Мелітополь, 2017. 43 с.
8. Попенко Я.В., Гапотій В.Д. Організація та методика написання дипломних (магістерських) робіт з історико-правознавчого циклу дисциплін: методичні рекомендації. Мелітополь, 2014. 50 с.
9. Попенко Я.В., Гапотій В.Д. Організація та методика написання курсових робіт з історико-правознавчого циклу дисциплін: методичні рекомендації. Мелітополь, 2014. 40 с.
10. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методи науково-дослідницької діяльності: Підручник. Київ: Знання, 2006. 307 с.

Додаткова

11. Дудченко А.А. Основы научных исследований: Учеб. пособие. Київ: Знання, 2000. 114 с.
12. Щудло С., Проць О. Методичні рекомендації до написання та захисту курсових робіт з правознавчих дисциплін: Посібник для студентів. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2011. 30 с.
13. Пасько В.П. Эффективная работа в интернете. Санкт-Петербург: Питер, 2003. 544 с.

РОЗДІЛ 2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

БЛОК 1. ДОСЛІДНИЦЬКІ ПРОЦЕСИ В ЮРИДИЧНІЙ НАУЦІ ТА ТЕХНОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тема 1. Наука і наукові дослідження в сучасному світі. Загальна характеристика юридичної науки.

Наука і наукові дослідження в сучасному світі. Загальна характеристика юридичної науки.

Поняття науки. Головні ознаки науки. Виникнення та еволюція науки. Система наукових знань. Теорія. Гіпотеза. Поняття. Наукові методи. Наукова діяльність. Етапи отримання наукової продукції. Теоретичні та методологічні принципи науки. Наукова теорія. Гносеологія. Функції наукової теорії. Наукова ідея. Принцип. Категорія. Тлумачення. Гіпотеза.

Види та ознаки наукового дослідження. Фундаментальні наукові дослідження. Прикладні наукові дослідження. Наукові закони. Суспільні науки. Співвідношення суспільних наук і місце юридичної науки серед них.

Юридична наука. Основні риси юридичної науки. Предмет юридичної науки. Державно-правова закономірність. Класифікація державно-правових закономірностей.

Система юридичної науки. Елементи юридичної науки. Функції сучасної юридичної науки.

Розвиток юридичної науки в Україні.

Тема 2. Методологія сучасної юридичної науки.

Методологія і методи наукових досліджень. Методологія юридичної науки.

Філософські методи та їх роль у науковому пізнанні. Діалектика. Метафізика.

Загальнонаукові методи пізнання державно-правових явищ. Історичний підхід. Хронологічний метод. Проблемно-хронологічний метод. Метод періодизації. Формально-логічний підхід. Аналіз. Класифікація. Абстрагування. Абстракція ототожнення. Абстракція ізолююча. Абстракція ідеалізації. Порівняння. Системний метод. Функціональний метод. Структурний аналіз. Синергетичний метод.

Приватнонаукові методи пізнання державно-правових явищ. Конкретно соціологічний метод. Статистичний метод. Метод моделювання. Прогностичний метод.

Спеціальні методи пізнання державно-правових явищ. Порівняльно-правовий метод. Метод правового експерименту. Формально-догматичний метод.

Тема 3. Етапи роботи над науковими дослідженнями.

Збір наукового матеріалу. Пошук інформації у процесі наукової роботи. Електронний пошук наукової інформації. Постановка проблеми дослідження. Формулювання теми наукового дослідження та визначення робочої гіпотези.

Визначення мети, завдань, об'єкта й предмета дослідження. Виконання теоретичних і прикладних наукових досліджень. Збір інформації про юридичні факти. Первинна обробка отримання фактів державно-правової дійсності.

Теоретичний аналіз фактів державно-правової дійсності. Теоретичне пізнання державно-правових явищ. Наукове пояснення понять про державно-правові явища.

Формування рекомендацій і пропозицій по вирішенню державно-правових проблем. Види рекомендацій. Оформлення результатів дослідження. Форми звітності.

Впровадження рекомендацій та пропозицій в юридичну практику. Оформлення звіту про виконану науково-дослідну роботу.

Тема 4. Технологія роботи над науковим дослідженнями.

Вибір теми. Види наукових тем. Новизна. Рівні новизни.

Складання плану наукового дослідження. Робочий план. План-проспект. Черговість і

логічна послідовність виконання запланованих робіт.

Вивчення літературних джерел. «Швидке» та «повільне» читання. Шляхи отримання бібліографічної довідки. Види літературних джерел. Інформаційні видання. Методи добору фактичних матеріалів. Наукові факти. Цитати.

Бібліографічний апарат наукових досліджень. Правила складання бібліографічного опису для списків літератури і джерел. Правила бібліографічного опису окремих видів документів.

Розташування бібліографічних описів у списках літератури. Правила наведення цитат і бібліографічних посилань у текстах наукових та навчальних робіт.

Тема 5. Конспектування наукових публікацій та їх критика.

Поняття та завдання конспектування. Форми конспектування. Методика конспектування. Фіксація і систематизація матеріалу, отриманого в процесі конспектування.

Поняття і структура наукової критики. Правила критики.

Помилки, обумовлені недотриманням правил аргументації. Толерантність критики. Критика неофіційних документів. Критика історичних джерел.

БЛОК 2.

ПРАВИЛА ПІДГОТОВКИ ТА ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВИХ РОБІТ

Тема 1. Процес підготовки рукопису наукової роботи.

Композиція наукової роботи. Елементи композиції наукової роботи. Зміст. Перелік умовних позначень. Вступ. Розділи основної частини. Загальні висновки. Бібліографічний список. Додатки. Допоміжні покажчики.

Рубрикація тексту. Абзац. Правила поділу основного тексту на розділи, підрозділи.

Прийоми викладу наукових матеріалів. Послідовний виклад матеріалу. Цілісний виклад матеріалу. Вибірковий виклад матеріалу. Робота над остаточним варіантом рукопису.

Поняття наукового стилю. Лексика наукової праці. Головні стилістичні засоби написання наукових робіт. Тематичний і логічний зв'язок речень та інших структурних одиниць тексту наукового дослідження.

Цитати. Правила цитування. Оформлення цитат. Поняття і форми плагіату.

Тема 2. Робота над написанням наукових статей, наукових доповідей та повідомлень.

Види наукових публікацій. Наукова монографія. Наукова стаття. Тези наукової доповіді (повідомлення). Наукова доповідь (повідомлення).

Підготовка тез доповідей і повідомлень. Підготовка наукових статей. Підготовка наукових рецензій. Правила оформлення публікацій.

Тема 3. Реферати та курсові роботи.

Загальна характеристика видів навчально-дослідницьких робіт.

Реферат як форма навчальної й науково-дослідної роботи. Послідовність виконання курсових робіт.

Підготовчий етап роботи над курсовою роботою. Робота над текстом курсової роботи. Оформлення курсової роботи. Підготовка до захисту та процедура захисту курсової роботи.

Тема 4. Дипломна робота освітнього рівня бакалавр.

Дипломна робота як кваліфікаційна робота. Послідовність виконання кваліфікаційних робіт.

Підготовчий етап роботи над кваліфікаційною роботою. Робота над текстом кваліфікаційної роботи. Оформлення кваліфікаційної роботи. Підготовка до захисту та процедура захисту кваліфікаційної роботи.

РОЗДІЛ 3. ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ

Семінарське заняття № 1.

Тема: Наука у сучасному світі.

Мета: систематизувати та поглибити знання за темою; розширити знання студентів за темою; виховувати зацікавленість дисципліною та прагнення отримувати нові знання самостійно.

Література:

1. Артемчук Г.І. Методика організації науково-дослідної роботи: Навч. посіб. для студентів та викладачів вищих навчальних закладів / Артемчук Г.І., Курило В.М., Кочерган М.П. – К., 2000. – 271 с.
2. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: Навч. посіб. / О.В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2003. – 192 с.
3. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А.Є. Конверського. — К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.

Перелік питань семінару

1. Наука і наукові дослідження в сучасному світі.
2. Виникнення та еволюція науки.
3. Юридична наука та її основні риси.

Теми рефератів до семінарського заняття

1. Наука і наукові дослідження в сучасному світі.
2. Виникнення та еволюція науки.
3. Розвиток юридичної науки в Україні.
4. Загальна характеристика юридичної діяльності.
5. Загальна характеристика юридичної практичної діяльності.

Питання та завдання для закріплення навчального матеріалу

1. Дайте визначення терміну «наука».
2. Дайте визначення поняттю «наукові дослідження».
3. Назвіть головні етапи еволюції науки.
4. Що таке «юридична наука»?
5. Які головні функції виконує юридична наука?
6. Назвіть головні етапи розвитку української юридичної науки.
7. Поясніть суть право-орієнтованої функції юридичної науки.
8. Поясніть суть інструментальної функції юридичної науки.
9. Поясніть суть критично-експертної функції юридичної науки.
10. Які функції відносяться до загальнонаукових функцій юриспруденції?

Семінарське заняття № 2.

Тема: Методи наукового дослідження.

Мета: систематизувати та поглибити знання за темою; поглибити уявлення студентів про методи наукового дослідження в юриспруденції; виховувати зацікавленість дисципліною та прагнення отримувати нові знання самостійно.

Література:

1. Гусарев С.Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти / С.Д. Гусарев. – К.: Знання, 2005. – 375 с.
2. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А.Є. Конверського. — К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
3. Шейко В.М. Організація та методи науково-дослідницької діяльності: Підручник / В.М. Шейко, Н.М. Кушнарєнко. – К. : Знання, 2006. – 307 с.

Перелік питань семінару

1. Історичний підхід. Хронологічний метод.
2. Конкретно соціологічний метод.
3. Метод правового експерименту.

Теми рефератів до семінарського заняття

1. Теоретичні та методологічні принципи науки.
2. Методологія юридичної науки.
3. Види та ознаки наукового дослідження.
4. Доктринальне тлумачення норм права та доктринальне вивчення актів застосування права.
5. Методика конкретного соціологічного дослідження і його використання для встановлення ефективності правового регулювання.

Питання та завдання для закріплення навчального матеріалу

1. Поясніть суть термінів «методологія» та «методи» наукового дослідження.
2. Які Ви знаєте загально логічні методи та прийоми пізнання?
3. В чому суть емпіричного методу?
4. Назвіть головні особливості експерименту.
5. В чому суть «наукового експерименту» та «уявного експерименту»?
6. Поясніть суть терміну «правовий експеримент».
7. Поясніть суть визначення «правотворчі органи».
8. Назвіть та охарактеризуйте ознаки правового експерименту.
9. Назвіть головну мету правового експерименту.
10. На які стадії можна умовно поділити правовий експеримент?

Семінарське заняття № 3.

Тема: Етапи роботи над науковими дослідженнями.

Мета: залучити студентів до аналітично-практичної діяльності та самостійного оперативного рішення відповідних наукових завдань; виховувати зацікавленість дисципліною та прагнення отримувати нові знання самостійно.

Література:

1. Гусарев С.Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти / С.Д. Гусарев. – К.: Знання, 2005. – 375 с.
2. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А.Є. Конверського. — К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
3. Попенко Я.В. Організація та методика написання курсових робіт з історико-правознавчого циклу дисциплін: методичні рекомендації / Я.В. Попенко, В.Д. Гапотій. – Мелітополь, 2014. – 40 с.

Перелік питань семінару

1. Пошук інформації у процесі наукової роботи. Електронний пошук наукової інформації.
2. Формування рекомендацій і пропозицій по вирішенню державно-правових проблем.
3. Оформлення звіту про виконану науково-дослідну роботу.

Теми рефератів до семінарського заняття

1. Організація наукової діяльності в Україні.
2. Загальна характеристика процесів наукового дослідження.
3. Пошук інформації у процесі наукової роботи.
4. Електронний пошук наукової інформації.
5. Робота над написанням наукової статті.

Питання та завдання для закріплення навчального матеріалу

1. Назвіть головні принципи пошуку джерел інформації.
2. Поясніть суть «принципу актуальності».
3. Поясніть суть «принципу достовірності».
4. Поясніть суть «принципу об'єктивності».
5. Поясніть суть «принципу інформаційної єдності»
6. Поясніть суть принципу «релеватності даних».
7. Що таке «наукова стаття» і які елементи повинні бути в ній присутні?
8. Що таке «резюме-висновки»?
9. Поясніть суть поняття «науково-дослідна робота».
10. Яким чином формулюється звіт про виконану науково-дослідну роботу?

Семінарське заняття № 4.

Тема: Технологія роботи над науковим дослідженнями.

Мета: залучити студентів до аналітично-практичної діяльності та самостійного оперативного рішення відповідних наукових завдань; виховувати зацікавленість дисципліною та прагнення отримувати нові знання самостійно.

Література:

1. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: Навч. посіб. / О.В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2003. – 192 с.
2. Кушнарєнко Н.М. Наукова обробка документів: Підручник / Н.М. Кушнарєнко, В.К. Удалова. – К.: Знання, 2006. – 331 с.
3. Пасько В.П. Эффективная работа в интернете / В.П. Пасько. – СПб.: Питер, 2003. – 544 с.

Перелік питань семінару

1. Вивчення літературних джерел. «Швидке» та «повільне» читання.
2. Бібліографічний апарат наукових досліджень.
3. Правила наведення цитат і бібліографічних посилань.

Теми рефератів до семінарського заняття

1. Види науково-дослідної роботи студентів.
2. Навчально-дослідна робота студентів.
3. Науково-дослідна робота студентів.
4. Цінність права для суспільства: поняття, суть.
5. Цінність права для особи: поняття, суть.

Питання та завдання для закріплення навчального матеріалу

1. Що таке картотека організованого читання?
2. Що таке опрацювання інформації?
3. Які Ви знаєте способи запам'ятовування?
4. Як Ви розумієте афоризм «Швидке читання виховує ерудитів, а повільне – мудреців»?
5. Поясніть суть понять «виписка», «анотація» та «конспект».
6. Які види бібліографічних списків Ви знаєте?
7. Що таке «бібліографічний опис»?
8. Що таке «зона бібліографічного опису»?
9. Назвіть головні правила бібліографічного опису.
10. Назвіть головні правила цитування.

Семінарське заняття № 5.

Тема: Наукове конспектування.

Мета: систематизувати та поглибити знання за темою;; залучити до аналітичної діяльності; виховувати зацікавленість дисципліною та прагнення отримувати нові знання самостійно; сприяти формуванню правової грамотності.

Література:

1. Гусарев С.Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти / С.Д. Гусарев. – К.: Знання, 2005. – 375 с.
2. Кушнарєнко Н.М. Наукова обробка документів: Підручник / Н.М. Кушнарєнко, В.К. Удалова. – К.: Знання, 2006. – 331 с.
3. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А.Є. Конверського. — К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.

Перелік питань семінару

1. Форми конспектування.
2. Фіксація і систематизація матеріалу, отриманого в процесі конспектування.
3. Методика конспектування.

Теми рефератів до семінарського заняття

1. Наукова монографія.
2. Використання програми Microsoft Word для оформлення наукових робіт значного обсягу.
3. Суспільні науки. Співвідношення суспільних наук та місце юридичної науки серед них.
4. Юридична наука: поняття, основні риси, предмет.
5. Державно-правові закономірності: поняття, класифікація.

Питання та завдання для закріплення навчального матеріалу

1. Що таке «конспект»?
2. Що таке «плановий конспект»?
3. Що таке «текстуальний конспект»?
4. Що таке «вільний конспект»?
5. Що таке «тематичний конспект»?
6. Що таке «опорний конспект»?
7. Поясніть суть та необхідність «конспектування»?
8. Які види записів Ви знаєте?
9. Що таке «рецензування»?
10. Поясніть суть поняття «термінологічний апарат».

Семінарське заняття № 6.

Тема: Прийоми викладу наукових матеріалів.

Мета: поглибити знання за темою; розширити сферу знання студентів про прийоми викладу наукових матеріалів; формувати прагнення до раціонального використання трудових дій.

Література:

1. Гусарев С.Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти / С.Д. Гусарев. – К.: Знання, 2005. – 375 с.
2. Ділова українська мова: Навч. посіб. / за ред. О.Д. Горбула. – К. : Знання, 2006. – 222 с.
3. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А.Є. Конверського. — К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.

Перелік питань семінару

1. Послідовний виклад матеріалу.
2. Цілісний та вибіркового виклад матеріалу.
3. Робота над остаточним варіантом рукопису.

Теми рефератів до семінарського заняття

1. Система юридичної науки: поняття, елементи.
2. Функції сучасної юридичної науки: поняття, види.
3. Зростання цінності права у сучасних умовах: причини і показники.
4. Співвідношення ефективності правових норм з їх корисністю, економічністю та оптимальністю.
5. Умови ефективності юридичних норм.

Питання та завдання для закріплення навчального матеріалу

1. Поясніть суть поняття «послідовний виклад матеріалу».
2. Що таке «цілісний прийом»?
3. Що таке «вибірковий виклад матеріалу»?
4. Поясніть суть поняття «рукопис»?
5. Що таке «чорновий рукопис»?
6. Поясніть суть формулювання «подивитись на власний твір «чужими очима».
7. Що таке «вступ» та «висновки»?
8. Назвіть головні особливості складання бібліографічного переліку використаних літературних джерел.
9. Що виноситься у «додатки»?
10. Поясніть суть поняття «показчики».

Семінарське заняття № 7.

Тема: Види наукових публікацій.

Мета: поглибити знання за темою; розширити сферу знання студентів про прийоми викладу наукових матеріалів; формувати прагнення до раціонального використання трудових дій.

Література:

1. Кушнарєнко Н.М. Наукова обробка документів: Підручник / Н.М. Кушнарєнко, В.К. Удалова. – К.: Знання, 2006. – 331 с.
2. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А.Є. Конверського. — К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
3. Сидорєнко В.К. Основи наукових досліджень / В.К. Сидорєнко. – К., 2000. – 259 с.

Перелік питань семінару

1. Наукова монографія.
2. Наукова стаття.
3. Тези та наукова доповідь.

Теми рефератів до семінарського заняття

1. Складання анотації до монографії з юридичного профілю (студент самостійно обирає видання).
2. Складання анотації до наукової статті з юридичного профілю (студент самостійно обирає видання).
3. Складання анотації до наукових тез з юридичного профілю (студент самостійно обирає видання).
4. Завдання і стадії доктринального тлумачення.
5. Процедури доктринальної критики правозастосовчих актів.

Питання та завдання для закріплення навчального матеріалу

1. Поясніть суть терміну «наукова стаття»?
3. Які фахові видання в Україні з юридичного профілю наукових публікацій Ви знаєте?
4. Назвіть головні етапи роботи над науковою публікацією.
5. Поясніть суть терміну «монографія».
6. Що таке «композиційна структура монографії»?
7. Які вимоги висуваються до авторів при написанні наукової монографії?
8. Що таке «наукові тези»?
9. Поясніть суть поняття «наукова доповідь».
10. Що таке колективна монографія?

Семінарське заняття № 8.

Тема: Реферат як форма навчальної й науково-дослідної роботи.

Мета: *поглибити знання за темою; розширити сферу знання студентів про прийоми викладу наукових матеріалів; формувати прагнення до раціонального використання трудових дій.*

Література:

1. Гусарев С.Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти / С.Д. Гусарев. – К.: Знання, 2005. – 375 с.
2. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень: Навч. посіб. / В.В. Ковальчук, Л.М. Моїсеєв. – К.: ВД «Професіонал», 2005. – 240 с.
3. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А.Є. Конверського. — К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.

Перелік питань семінару

1. Наукові реферати: загальна характеристика.
2. Підготовчий етап роботи над науковим рефератом.
3. Робота над текстом наукового реферату.

Теми рефератів до семінарського заняття

1. Загальна характеристика видів кваліфікаційних робіт.
2. Вітчизняна джерельна база для наукових досліджень з юриспруденції.
3. Розвиток юридичної науки в дорадянський період.
4. Розвиток української юридичної науки у радянський період.
5. Розвиток юридичної науки в незалежній Україні.

Питання та завдання для закріплення навчального матеріалу

1. Що таке «науковий реферат»?
2. Охарактеризуйте головні етапи процесу написання реферату.
3. Що таке «план» наукового реферату?
4. Поясніть суть поняття «інформативний реферат».
5. Поясніть суть «розширеного або зведеного реферату».
6. Яку структуру в цілому має мати науковий реферат?
7. Які структурні елементи має містити вступ наукового реферату?
8. З ким узгоджується тема наукового реферату?
9. Поясніть суть терміну «аббревіатура»
10. Яку приблизну кількість позицій літератури має мати науковий реферат?

Семінарське заняття № 9.

Тема: Кваліфікаційна робота.

Мета: *поглибити знання за темою; розширити сферу знання студентів про прийоми викладу наукових матеріалів; формувати прагнення до раціонального використання трудових дій.*

Література:

1. Гусарев С.Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти / С.Д. Гусарев. – К.: Знання, 2005. – 375 с.
2. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А.Є. Конверського. — К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
3. Попенко Я.В. Організація та методика написання дипломних (магістерських) робіт з історико-правознавчого циклу дисциплін: методичні рекомендації / Я.В. Попенко, В.Д. Гапотій. – Мелітополь, 2014. – 50 с.

Перелік питань семінару

1. Підготовчий етап роботи над кваліфікаційною роботою.
2. Робота над текстом кваліфікаційної роботи.

Теми рефератів до семінарського заняття

1. Підготовка до захисту і захист курсових і кваліфікаційних робіт.
2. Всезагальні (філософські) методи пізнання державно-правових явищ.
3. Загальнонаукові методи пізнання державно-правових явищ.
4. Виявлення правотворчих помилок як кінцева мета доктринального тлумачення норм права.
5. Правозастосовчі акти як об'єкт доктринальної критики.

Питання та завдання для закріплення навчального матеріалу

1. Що таке «дипломна робота»?
2. Які цілі виконує кваліфікаційна робота?
3. Яким головним вимогам має відповідати дипломна робота?
4. Яким чином обирається тема дипломної роботи?
5. Назвіть головні обов'язки наукового керівника.
6. Які етапи включає процес підготовки та виконання дипломної роботи?
7. Хто складає «відгук» на кваліфікаційну роботу?
8. Що таке «зовнішня рецензія» на дипломну роботу?
9. Які документи надаються Державній екзаменаційній комісії перед захистом дипломної роботи.
10. Який орієнтовний обсяг сторінок має мати кваліфікаційна робота рівня вищої освіти «бакалавр»?

РОЗДІЛ 4. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ СТУДЕНТАМИ

ТЕМА 1: ПРЕДМЕТ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

Питання для самостійної роботи

1. Державно-правова закономірність.
2. Класифікація державно-правових закономірностей.
3. Розвиток юридичної науки в Україні.

Література

1. Гусарев С.Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти / С.Д. Гусарев. – К.: Знання, 2005. – 375 с.
2. Інформація та документація. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила. – К., 1998. – 98 с.
3. Методичні рекомендації до написання та захисту курсових робіт з правознавчих дисциплін: Посібник для студентів / С. Щудло, О. Проць. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2011. – 30 с.

Методичні рекомендації.

Державно-правова закономірність – це об'єктивний, необхідний, суттєвий, для певних умов загальний і сталий зв'язок державно-правових явищ між собою, а також з іншими соціальними феноменами, який безпосередньо обумовлює і впроваджує якісну визначеність цих явищ, що проявляється в їхніх юридичних властивостях.

Види державно-правових закономірностей:

- за змістом, типом зв'язку – генетичні, структурні, функціональні;
- за дією закономірностей у соціальному просторі – внутрішні та зовнішні;
- за сферою дії закономірностей у державно-правовому просторі – загальні та окремі;
- за історичними межами дії – всезагальні, формаційні та особливі;
- за способом здійснення, формою прояву – динамічні та «статистичні».

Методологічне значення класифікації державно-правових закономірностей полягає насамперед у тому, що вона:

- полегшує виявлення тих сфер державно-правової дійсності, в котрих її закономірні зв'язки досліджені недостатньо;
- відіграє суттєву роль при виборі методу дослідження;
- виступає необхідним засобом встановлення субординації, «ієрархії» об'єктивних державно-правових законів, а тим самим і їх тлумачення, інтерпретації;
- дозволяє конкретизувати уявлення про шляхи здійснення основних функцій юридичної науки;
- дає об'єктивну основу для структурування всієї системи юридичних наук.

Юридична наука – одна з найстаріших суспільних наук. Історичне виникнення юридичної науки пов'язане з виникненням та розвитком права. Перші системні відомості про державу та право викладені у працях визначних мислителів Стародавньої Греції – Платона та Аристотеля. Значний внесок у розвиток юридичної науки зробили юристи Стародавнього Риму, які визначили правові поняття і конструкції.

Розвиток юридичної освіти та науки в Україні пройшов свої історичні етапи:

- Державно-правовий розвиток на території України за Стародавніх часів та за Давньоруської держави.
- Держава і право литовсько-польського періоду та козацької доби.
- Українське право у період втрати державності.
- Держава і право України новітнього періоду.

Сьогодні юридична освіта в Україні базується на таких принципах:

○ безперервність та поступове ускладнення навчального процесу. Безперервність полягає у тому, що кожна навчальна дисципліна є логічним продовженням попередньої;

○ поєднання загальних та спеціалізованих знань у процесі навчання. Всім студентам юридичних закладів даються знання, необхідні для юриста будь-якого профілю, які складають базову основу юридичної освіти.

○ поєднання теоретичного та прикладного у юридичному навчанні. Виявляється в апробації теоретичних положень на практиці, у максимальному наближенні юридичного навчання до життєвих реалій, у вирішенні конкретних ситуацій за допомогою та урахуванням фундаментальних досліджень сучасної юридичної науки.

○ творчий підхід до розв'язання наукових проблем та практичних ситуацій. Прищеплення студентам почуття зацікавленості до нового, прагнення до творчого пошуку шляхів розв'язання визначених завдань на основі глибокого осмислення правових та інших соціальних явищ, з використанням сучасної методології. Виховання нетерпимості до догматизму та схоластики.

Перед історико-загальнотеоретичними дисциплінами у системі юридичних наук сьогодні постає важливе завдання по оновлення свого змісту, переорієнтації на дослідження державно-правової реальності під кутом загальноновизнаних взірців демократії, функціонування соціальної і правової державності, механізмів забезпечення та захисту прав і свобод людини.

Питання для самоконтролю

1. Поясніть суть терміну державно-правова-закономірність.
2. Які види державно-правових закономірностей Ви знаєте?
3. Що таке юридична наука?
4. Назвіть головні завдання юридичної науки.
5. Які історичні етапи пройшов розвиток юридичної освіти та науки в Україні?
6. Назвіть найголовніші правові пам'ятки Київської Русі.
7. Назвіть найголовніші правові пам'ятки литовсько-польського періоду та козацької доби.
8. Назвіть найголовніші пам'ятки українського права періоду втрати державності.
9. Охарактеризуйте сучасний стан розвитку юридичної науки в Україні.
10. На яких принципах сьогодні базується юридична освіта в Україні?

ТЕМА 2: ТЕОРІЯ РОБОТИ НАД НАУКОВИМИ ДОСЛІДЖЕННЯМИ

Питання для самостійної роботи

1. Збір наукового матеріалу.
2. Виконання теоретичних і прикладних наукових досліджень.
3. Теоретичний аналіз фактів державно-правової дійсності.
4. Наукове пояснення понять про державно-правові явища.

Література

1. Гусарев С.Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти / С.Д. Гусарев. – К.: Знання, 2005. – 375 с.
2. Кушнарєнко Н.М. Наукова обробка документів: Підручник / Н.М. Кушнарєнко, В.К. Удалова. – К.: Знання, 2006. – 331 с.
3. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А.Є. Конверського. — К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.

Методичні рекомендації.

Більшість досліджень, що виконуються мають теоретичний характер, але кожне дослідження повинно мати певні форми використання в практиці. Для теоретичних досліджень це можуть бути: публікація результатів дослідження в монографіях, наукових статтях, підручниках; оприлюднення результатів дослідження у виступах на наукових конференціях, з'їздах, а для практичних досліджень у галузі юридичних наук або конкретне запровадження результатів у роботу певної установи, підприємства, організації. Як для теоретичних, так і для прикладних досліджень головною ознакою є творчість. Без теоретичного творчого мислення неможливо заперечити існуючі чи створити нові наукові гіпотези, дати глибоке пояснення процесів та явищ, які раніше були незрозумілими або мало вивченими, пов'язати в єдине ціле різні явища, тобто знайти стрижень дослідження.

Творчий характер мислення при розробці теоретичних аспектів наукового дослідження полягає у створенні уявлень, тобто нових комбінацій з відомих елементів, і базується на таких прийомах, як збирання й узагальнення інформації; постійне зіставлення, порівняння, критичне осмислення; чітке формулювання своїх думок та їх письмовий виклад; удосконалення власних пропозицій. Ефективність творчого задуму залежить від того, якою мірою науковець володіє методами дедукції та індукції, аналізу, синтезу тощо. Важливою частиною прикладних наукових досліджень є експеримент, що являє собою науково поставлений дослід чи споглядання явища в чітко врахованих умовах, що дозволяє стежити за його ходом, керувати ним, відтворювати щоразу при повторенні цих умов.

У вітчизняній юридичній літературі термін «правова дійсність» визначений нечітко і в основному вживається відносно найрізноманітніших правових явищ. Так, це поняття використовується як синонім «правової системи» в широкому розумінні. Термін «правова система», своєю чергою, нерідко вживається як аналог термінів «правова сфера», «правове життя», «правовий простір» тощо. Проте єдиної точки зору щодо визначення цієї категорії не існує. Термін «правова дійсність» доволі часто використовується разом з терміном «правова система». Розглядаючи правову дійсність, можна виділити три механізми, що забезпечують її функціонування: *об'єктивізм, суб'єктивізм, інституціональність*.

Об'єктивізм заснований на переконанні в існуванні правової дійсності самої по собі, що може бути усвідомлена поза контекстом людського ставлення до неї. Для такого підходу характерні уявлення про ідеальне право, закон, втілення якого в реальне життя дозволить вирішити майже всі проблеми; причинно-наслідковий зв'язок всіх об'єктивно існуючих явищ тощо. Цьому підходу відповідають окремі положення природно-правової, нормативістської і матеріалістичної теорій.

Суб'єктивізм виходить з переконання, що правова дійсність може бути дана лише у формах людської суб'єктивності (чуттєвість, свідомість, практика тощо). Поза контекстом відносин людини і світу жодні думки про світ не є осмисленими. Прикладом концепції права,

в межах якої реалізуються відповідні даному підходу цінності, є психологічна теорія.

Інституціональність забезпечує процес утворення права, його тлумачення і застосування, в результаті якого право набуває чіткої правової форми і відносної самостійності від руху об'єктивних суспільних відносин, з одного боку, і від волі суб'єктів – з іншого. Цей механізм визначає універсальність, одноманітність, впорядкованість правового регулювання і власне юридичну специфіку правової дійсності.

Для правової дійсності характерні такі ознаки:

- вона виступає особливим різновидом суспільних відносин;
- їй властиві об'єктивні, суб'єктивні та ірраціональні риси;
- вона базується на об'єктивно вираженому праві;
- вона тісно пов'язана з економічним і політичним життям;
- це явище відображає специфіку правового розвитку, накопичені духовні цінності, культурний рівень даного суспільства;
- включає до себе статику і динаміку права, відображає не лише інституційні форми, але й процеси, реальні зміни;
- включає всю сукупність юридичних явищ – як позитивних, так і негативних.

Питання для самоконтролю

1. Що таке теоретичний характер наукової роботи?
2. Що таке практичний характер наукової роботи?
3. Поясніть суть експерименту.
4. Поясніть суть термінів «державно-правове явище» та «державно-правова дійсність».
5. Дайте визначення поняттю «правова система».
6. Дайте визначення поняттям «правова сфера», «правове життя» та «правовий простір».
7. Назвіть характерні ознаки правової дійсності
8. Поясніть суть механізму об'єктивізму.
9. Поясніть суть механізму суб'єктивізму.
10. Поясніть суть механізму інституціональності.

ТЕМА 3: ПРАКТИЧНА ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ НАД НАУКОВИМИ ДОСЛІДЖЕННЯМИ

Питання для самостійної роботи

1. Робочий план та план-проспект.
2. Черговість і логічна послідовність виконання запланованих робіт.
3. Наукові факти. Цитати.

Література

1. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А.Є. Конверського. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 352 с.

2. Попенко Я.В. Організація та методика написання дипломних (магістерських) робіт з історико-правознавчого циклу дисциплін: методичні рекомендації / Я.В. Попенко, В.Д. Гапотій. — Мелітополь, 2014. — 50 с.

3. Попенко Я.В. Організація та методика написання курсових робіт з історико-правознавчого циклу дисциплін: методичні рекомендації / Я.В. Попенко, В.Д. Гапотій. — Мелітополь, 2014. — 40 с.

Методичні рекомендації.

Поняття «робочий план» та «план-проспект». Заплановану наукову роботу доцільно виконувати за певною «логічно-поступовою схемою»:

1. Підготовчий етап:

- 1.1. Формулювання теми дослідження та її осмислення;
- 1.2. Складання програми дослідження;
- 1.3. Уточнення і оформлення теми;

2. Етап здійснення дослідження:

- 2.1. Теоретичний підетап;
- 2.2. Емпіричний підетап.

3. Етап оформлення результатів дослідження (написання роботи).

4. Заключний етап роботи над науковою роботою.

5. Етап підготовки роботи до захисту.

Читаючи видання, слід уважно стежити за ходом авторської думки, вміти відрізнити головні положення від доказів й ілюстративного матеріалу. Часто статті з наукових збірок складні для сприйняття, тому необхідно їх читати кілька разів, намагаючись виділити головну ідею та аргументи, якими автор її доводить.

З'ясовуючи це, треба виписати всі необхідні цитати, цифри, факти (відбір фактів повинен бути науково об'єктивним), умови, аргументи, якими оперує автор, доводячи основну ідею статті. Конспектуючи матеріал, слід постійно пам'ятати тему наукової роботи, щоб виписувати тільки те, що має відношення до теми дослідження. Виписувати цитати треба на одну сторону окремих аркушів паперу стандартного розміру, що допомагає краще орієнтуватися в накопиченому матеріалі, систематизувати його за темами і проблемами. Кожний приклад, цифровий матеріал мають супроводжуватися точним описом джерела з позначенням сторінок (аркушів), на яких опубліковано цей матеріал.

При цитуванні слід дотримуватись таких правил:

- цитати повинні бути точними;
- не можна «перекручувати» основний зміст поглядів автора;
- використання цитат має бути оптимальним, тобто визначатись потребою наукової теми;
- слід точно зазначити джерело цитування;
- цитати мають вписуватись у контекст теми дослідження.

Застосування так званих «розлапкованих» цитат, коли думки іншого автора видаються за особисті, розглядається як грубе порушення літературної та наукової етики, кваліфікується як *плагіат*. Однак це не означає, що студент зовсім не повинен спиратися на праці інших

авторів: чим ширше і різноманітніше коло джерел, які він використав, тим вищою є теоретична та практична цінність його дослідження.

Після конспектування матеріалу необхідно перечитати його знову, щоб склалося цілісне уявлення про предмет вивчення. Щоб зібрати матеріал з одного питання разом, можна розрізати ті конспекти, де розглянуто кілька питань з теми дослідження.

Питання для самоконтролю

1. Поясніть суть понять «робочий план» та «план-проспект».
2. Дайте характеристику підготовчого етапу написання наукової роботи.
3. В чому суть етапу здійснення дослідження.
4. Що передбачає етап оформлення результатів дослідження?
5. Що таке «заключний етап роботи» над науковим дослідженням?
6. Охарактеризуйте етап підготовки роботи до захисту.
7. Поясніть суть терміну «плагіат».
8. Що таке «цитата»?
9. Які правила використання цитат Ви знаєте?
10. Що таке «розлапковані» цитати?

ТЕМА 4: НАУКОВА КРИТИКА

Питання для самостійної роботи

1. Толерантність критики.
2. Критика неофіційних та офіційних документів.
3. Критика історичних джерел.

Література

1. Кушнарєнко Н.М. Наукова обробка документів: Підручник / Н.М. Кушнарєнко, В.К. Удалова. – К.: Знання, 2006. – 331 с.
2. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А.Є. Конверського. — К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
3. Шейко В.М. Організація та методи науково-дослідницької діяльності: Підручник / В.М. Шейко, Н.М. Кушнарєнко. – К.: Знання, 2006. – 307 с.

Методичні рекомендації.

Етимологія слова «толерантність» походить від латинського «tolerantia» – терпимість. Толерантність – це протилежність ворожості, антипатії, ненависті.

Офіційний документ – інформація на матеріальному носії оформлена і засвідчена у встановленому порядку. При цьому офіційність чи неофіційність документа визначається залежності від статусу джерела інформації. Офіційний документ – це документ, який має юридичну силу. Основними атрибутами офіційного документу вважається підпис посадової особи та/або реєстрація в встановленому порядку. До неофіційних документів відносяться особисті матеріали виконані на основі власних спостережень.

Групи офіційних документів

1. Нормативно правові акти:

- управлінські документи державного рівня, які встановлюють правові вимоги на території всієї країни, регіону, у сфері соціальної діяльності, галузі (закони, інші акти Верховної Ради);
- укази та розпорядження Президента України;
- постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України;
- накази міністерств, державних служб, центральних органів виконавчої влади), внесені Міністерством юстиції до Державного реєстру нормативно-правових актів;
- акти Конституційного Суду України, інших вищих судових інстанцій;
- акти Національного банку України;
- акти регіональних державних органів, органів місцевого самоврядування (хоча вони не є державними органами);
- міждержавні договори України, міжнародні конвенції, договори, до яких приєдналася Україна;
- технічні регламенти.

2. *Законопроектні документи, доручення* – координаційні та інші плани міжвідомчої діяльності із законопроектної роботи, виконання державних (національних), урядових програм.

2. *Запити вищих інстанцій та осіб:*

- доручення Президента України та Кабінету Міністрів України
- депутатські запити; запити посадових осіб державних органів

3. *Рішення судів різної юрисдикції* – Рішення Конституційного суду, рішення Вищого Господарського суду.

4. *Нормативні документи зі стандартизації:*

- стандарти (міжнародні, міждержавні, національні, галузеві, технічних товариств, підприємств);
- кодекси усталеної практики (настанови);

- технічні умови.

5. Службові документи:

○ інфраструктурна документація: управлінські (організаційно-розпорядчі та інформаційно-довідкові документи) документи щодо інформаційних систем та техніки безпеки;

- галузева документація.

6. Особисті документи офіційного походження:

○ посвідчення особи, перепустка;

○ документи, що посвідчують громадянський стан, рівень освіти, виконання обов'язків або звільнення від них;

○ документи, що засвідчують майнові права;

○ документи на право виготовлення, зберігання, продаж товарів (або небезпечних речовин), здійснення обслуговування, інших видів діяльності (посередницької, оціночної, експертної) тощо.

7. Політичні документи:

- публічні заяви, меморандуми;
- звернення політичних діячів країни, громадських організацій.

Зазначений в таблиці перелік груп офіційних документів не є вичерпним. Крім того, зазначені групи мають різні рівні юридичної сили, юридичної значущості.

Для об'єктивного аналізу історичних джерел слід використовувати наступні правила:

- джерело не можна досліджувати у відриві від тієї конкретно-історичної реальності, в якій воно виникло;
- важливо знати історію тексту джерела, обставини його створення, адже у процесі роботи над ним може виявитися багато списків, варіантів, редакцій;
- у процесі роботи над джерелом необхідно вивчити не лише його походження і текст, а й присвячену йому критичну літературу;
- слід обов'язково враховувати ступінь наукового вивчення джерела попередніми дослідниками.

Нарешті, не можна знижувати вимоги до критики історичних джерел навіть тоді, коли їх кількість з певної теми або періоду обмежена.

Питання для самоконтролю

1. Поясніть суть терміну «толерантність».
2. Що таке «офіційний документ»?
3. Що таке «неофіційний документ»?
4. Назвіть головні атрибути офіційного документу.
5. Дайте визначення поняттю «нормативно-правові документи».
6. Дайте визначення поняттю «законопроектні документи».
7. Дайте визначення поняттю «нормативні документи зі стандартизації».
8. Що таке особисті документи офіційного походження?
9. Що таке історичні джерела?
10. Яких правил слід дотримуватися при роботі з історичними джерелами?

ТЕМА 5: ПІДГОТОВКА РУКОПISУ НАУКОВОЇ РОБОТИ

Питання для самостійної роботи

1. Рубрикація тексту.
2. Абзац.
3. Правила поділу основного тексту на розділи, підрозділи.

Література

1. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А.Є. Конверського. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 352 с.

2. Попенко Я.В. Організація та методика написання дипломних (магістерських) робіт з історико-правознавчого циклу дисциплін: методичні рекомендації / Я.В. Попенко, В.Д. Гапотій. — Мелітополь, 2014. — 50 с.

3. Попенко Я.В. Організація та методика написання курсових робіт з історико-правознавчого циклу дисциплін: методичні рекомендації / Я.В. Попенко, В.Д. Гапотій. — Мелітополь, 2014. — 40 с.

Методичні рекомендації.

Рубрикація тексту наукової праці – це поділ її на складові частини. Вона віддзеркалює схему наукового дослідження та передбачає чіткий поділ рукопису на окремі логічно співвідпорядковані частини.

Абзац – відступ управо на початковому рядку кожної частини тексту. Абзац не має визначених меж. Його найчастіше розглядають як композиційний прийом для об'єднання кількох речень, які викладають нову спільну думку в тексті. Абзаци роблять для увиразнення думки і надання їй довшеного характеру. Логічна цілісність виразу, притаманна абзацу, полегшує сприйняття тексту. Правильне розбиття тексту наукової праці на абзаци суттєво полегшує її читання та сприйняття. Абзаци одного підрозділу або розділу за змістом послідовно пов'язують один з одним. Кількість самостійних речень в абзаці може бути різною і змінюватися залежно від складності думки, яка передається. Особливу увагу слід приділяти початкові абзацу. У кожному абзаці треба дотримуватися систематичності та послідовності викладу фактів, внутрішньої логіки їх висвітлення, яка значною мірою визначається характером тексту. Поділ на більші частини не можна робити шляхом механічного розчленування тексту. Структурні його частини будуються за логічними правилами розподілу поняття. Правила розбиття основного тексту на підрозділи.

Перше правило полягає в тому, щоби перерахувати всі види поняття, що ділиться. Тому обсяг частин поділу повинен в сумі дорівнювати обсягові поняття, що ділиться. Це означає, що розділ за своїм змістом повинен точно відповідати сумарному смислому змісту наявних у ньому підрозділів. Недотримання цього правила може призвести до структурних помилок подвійного роду. Інша помилка виникає тоді, коли кількість підрозділів, що складають розділ, є за сутністю недостатньою. Протягом усього процесу ділення обраний критерій поділу повинен залишатися одним і тим самим і не підмінюватися іншим.

За змістом члени ділення повинні виключати один одного, а не співвідноситися між собою як частина і ціле. Ділення повинно бути неперервним, бо в процесі ділення треба переходити до найближчих видів, не перестрибуючи через них. Заголовки розділів і підрозділів наукової роботи повинні точно відбивати зміст викладеного в них тексту. Вони не можуть скорочувати або розширювати обсяг закладеної смислової інформації. Не рекомендується до заголовків включати слова на позначення загальних понять, вузькоспеціальних або місцевих термінів, скорочені слова й аббревіатури, формули.

Кожен заголовок у науковому тексті має бути по можливості коротким, але і надмірна лапідарність небажана. Чим коротший заголовок, тим він ширший за своїм змістом. Особливо небезпечні заголовки з одного слова. Такий заголовок не дає змоги визначити тему розміщеного під ним тексту. Водночас, заголовок не можна розтягувати на кілька рядків, що суттєво ускладнює його смислове сприйняття.

Питання для самоконтролю

1. Що означає «рубрикація тексту»?
2. Для чого потрібна рубрикація тексту наукової роботи?
3. Що таке «абзац»?
4. Яким чином використовується абзац у науковій роботі?
5. Якими головними правилами має користуватися автор використовуючи абзац?
6. Що таке «розділ» наукової роботи?
7. Що таке «підрозділ» наукової роботи?
8. Поясніть суть правил поділу тексту на розділи та підрозділи.
9. Яким чином формулюється заголовок у науковому тексті?
10. Що означає «вузькоспеціальний термін»?

ТЕМА 6: ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ

Питання для самостійної роботи

1. Підготовка наукових рецензій.
2. Правила оформлення публікацій.
3. Підготовка до захисту та процедура захисту різних видів наукових та науково-дослідних публікацій.

Література

1. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А.Є. Конверського. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 352 с.
2. Попенко Я.В. Організація та методика написання дипломних (магістерських) робіт з історико-правознавчого циклу дисциплін: методичні рекомендації / Я.В. Попенко, В.Д. Гапотій. — Мелітополь, 2014. — 50 с.
3. Попенко Я.В. Організація та методика написання курсових робіт з історико-правознавчого циклу дисциплін: методичні рекомендації / Я.В. Попенко, В.Д. Гапотій. — Мелітополь, 2014. — 40 с.

Методичні рекомендації.

Відгуки та рецензії наукового керівника, консультанта та рецензента про письмову роботу, їх виступи на захисті письмової роботи є необхідним елементом її творчого та критичного обговорення, гарантом виконання встановлених вимог та об'єктивності оцінки.

У рецензіях визначається актуальність обраної теми, ступінь обґрунтованості наукових положень, сформульованих висновків та рекомендацій, їхня достовірність, повнота та новизна, надаються рекомендації щодо їх використання а також робиться висновок про відповідність письмової роботи встановленим вимогам ВНЗ, вказується на її зв'язок з науковою та науково-практичною роботою кафедри.

Об'єктивність оцінки обґрунтованості основних положень роботи, їх достовірності, новизни та значущості, залежить від повноти висвітлення позитивних та негативних сторін роботи. У рецензії, крім тих питань, які тотожні питанням змісту відгуку, звертається увага на визначення актуальності проблеми для правотворчої та правозастосовчої практики, врахування вимог відповідних керівних документів, висновки, пропозиції та рекомендації, можливості їх практичного застосування.

Якщо встановлено суттєві порушення вимог до підготовки та оформлення письмових робіт (запозичення чужих праць без посилань, невідповідність змісту письмової роботи обраній темі дослідження чи спеціалізації, спеціальності підготовки), у рецензії мають бути вказані конкретні причини, через які письмова робота не рекомендується до захисту.

Рецензія не має складатися з короткого формального висновку про те, що письмова робота відповідає встановленим вимогам, або мати невизначений характер та містити формулювання, подібні до «значний науковий інтерес», «суттєвий внесок» тощо. Рецензії особисто підписуються їх авторами, за необхідністю офіційно засвідчуються. Копії письмової рецензії видають студентам не пізніше, ніж за десять днів до захисту письмової роботи. Під час виступу на захисті письмової роботи, як правило, оголошується повний текст рецензії. Завершена письмова робота разом з відгукami керівника і рецензента подається на кафедру, а далі Державну екзаменаційну комісію разом з довідкою деканату факультету про виконання студентом навчального плану та оцінками з теоретичних дисциплін, курсових робіт, навчальної та виробничої практик, а також іншими матеріалами, які характеризують наукову та практичну цінність роботи (друковані статті з теми дослідження, тези наукових доповідей, акти впровадження результатів роботи в практику та ін.)

Після завершення роботи готується доповідь на захист, яка не повинна перевищувати за часом 10-12 хвилин і у якій висвітлюється:

- обґрунтування актуальності теми дослідження;
- мета, завдання, об'єкт, предмет, проблема дослідження;

- методологія та результати дослідження;
- елементи новизни у теоретичних положеннях та в практичних рекомендаціях;
- труднощі, з якими довелося зіткнутися в процесі дослідження;
- відповіді на основні зауваження наукового керівника та рецензента.

На захист можуть готуватися власні схеми, таблиці, діаграми, графіки тощо в паперовому або електронному вигляді (презентація). Захист розпочинається, як правило, доповіддю студента, яка може читатися з написаного тексту, але краще – розповідатися. Після доповіді студентів задаються питання членами комісії та присутніми. Запитання можуть бути пов'язані з темою роботи, а можуть бути значно ширші від теми роботи, оскільки захист має своєю метою виявити не лише знання з теми дослідження, але й рівень загальної підготовки студента з навчальної дисципліни або випускника з обраної спеціальності «081 Право».

Після відповіді на всі питання головою комісії зачитується відгук про роботу та рецензію на її. Члени комісії чи присутні у своїх виступах висловлюють свою думку щодо письмової роботи та рівня підготовки студента. На всі зауваження, що викладені у відгуках та рецензіях, виступах під час захисту роботи, студент зобов'язаний дати відповіді. Хід захисту фіксується в протоколі засідання комісії. Оцінка виставляється на закритому засіданні комісії й оголошується її головою студенту і всім присутнім на відкритому засіданні. Кращі роботи можуть бути рекомендовані на конкурси, конференції, а також до друку. Захищені курсові роботи зберігаються на кафедрі впродовж двох років, дипломні (кваліфікаційні) – п'ять років в бібліотеці навчального закладу.

Питання для самоконтролю

1. Що таке науковий відгук на роботу?
2. Що таке рецензія на наукову роботу?
3. Які аспекти мають бути представлені у відгуку та рецензії?
4. Яких формулювань слід уникати готуючи рецензію або відгук на наукову роботу?
5. Які аспекти кваліфікаційної роботи мають бути представлені студентом під час виступу у ДЕК?
6. Поясніть суть терміну «гіпотеза».
7. Що таке «практичне та теоретичне значення» дипломної роботи?
8. Які положення дипломної роботи має відобразити студент у електронній презентації?
9. Що таке «апробація дипломної роботи»?
10. Назвіть терміни зберігання курсової та дипломної роботи.

РОЗДІЛ 5.
ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ
(Тематика рефератів та індивідуальних виступів)

Перелік тем для написання рефератів

1. Наука і наукові дослідження в сучасному світі.
2. Виникнення та еволюція науки.
3. Розвиток юридичної науки в Україні.
4. Теоретичні та методологічні принципи науки.
5. Методологія юридичної науки.
6. Види та ознаки наукового дослідження.
7. Доктринальне тлумачення норм права та доктринальне вивчення актів застосування права.
8. Методика конкретного соціологічного дослідження і його використання для встановлення ефективності правового регулювання.
9. Організація наукової діяльності в Україні.
10. Загальна характеристика процесів наукового дослідження.
11. Пошук інформації у процесі наукової роботи.
12. Електронний пошук наукової інформації.
13. Робота над написанням наукової статті.
14. Наукова монографія.
15. Використання програми Microsoft Word для оформлення наукових робіт значного обсягу.
16. Загальна характеристика видів кваліфікаційних робіт.
17. Підготовка до захисту і захист курсових і кваліфікаційних робіт.
18. Види науково-дослідної роботи студентів.
19. Навчально-дослідна робота студентів.
20. Науково-дослідна робота студентів.
21. Наука: поняття, головні ознаки.
22. Суспільні науки. Співвідношення суспільних наук та місце юридичної науки серед них.
23. Юридична наука: поняття, основні риси, предмет.
24. Державно-правові закономірності: поняття, класифікація.
25. Система юридичної науки: поняття, елементи.
26. Функції сучасної юридичної науки: поняття, види.
27. Всезагальні (філософські) методи пізнання державно-правових явищ.
28. Загальнонаукові методи пізнання державно-правових явищ.
29. Цінність права для суспільства: поняття, суть.
30. Цінність права для особи: поняття, суть.
31. Зростання цінності права у сучасних умовах: причини і показники.
32. Співвідношення ефективності правових норм з їх корисністю, економічністю та оптимальністю.
33. Умови ефективності юридичних норм.
34. Розвиток юридичної науки в дорадянський період.
35. Розвиток української юридичної науки у радянський період.
36. Розвиток юридичної науки в незалежній Україні.
37. Завдання і стадії доктринального тлумачення.
38. Виявлення правотворчих помилок як кінцева мета доктринального тлумачення норм права.
39. Правозастосовчі акти як об'єкт доктринальної критики.
40. Процедури доктринальної критики правозастосовчих актів.

РОЗДІЛ 6. ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Артемчук Г.І. Методика організації науково-дослідної роботи: Навч. посіб. для студентів та викладачів вищих навчальних закладів / Артемчук Г.І., Курило В.М., Кочерган М.П. – К., 2000. – 271 с.
2. Гусарев С.Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти / С.Д. Гусарев. – К.: Знання, 2005. – 375 с.
3. Ділова українська мова: Навч. посіб. / за ред. О.Д. Горбула. – К. : Знання, 2006. – 222 с.
4. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень: Навч. посіб. / В.В. Ковальчук, Л.М. Моїсєєв. – К.: ВД «Професіонал», 2005. – 240 с.
5. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: Навч. посіб. / О.В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2003. – 192 с.
6. Кушнарєнко Н.М. Наукова обробка документів: Підручник / Н.М. Кушнарєнко, В.К. Удалова. – К.: Знання, 2006. – 331 с.
7. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А.Є. Конверського. — К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
8. Попенко Я.В. Організація та методика написання дипломних (магістерських) робіт з історико-правознавчого циклу дисциплін: методичні рекомендації / Я.В. Попенко, В.Д. Гапотій. – Мелітополь, 2014. – 50 с.
9. Попенко Я.В. Організація та методика написання курсових робіт з історико-правознавчого циклу дисциплін: методичні рекомендації / Я.В. Попенко, В.Д. Гапотій. – Мелітополь, 2014. – 40 с.
10. Шейко В.М. Організація та методи науково-дослідницької діяльності: Підручник / В.М. Шейко, Н.М. Кушнарєнко. – К. : Знання, 2006. – 307 с.

Додаткова

11. Дудченко А.А. Основы научных исследований: Учеб. пособие / А.А. Дудченко. – К.: Знання, 2000. – 114 с.
12. Інформація та документація. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила. – К., 1998. – 98 с.
13. Методичні рекомендації до написання та захисту курсових робіт з правознавчих дисциплін: Посібник для студентів / С. Щудло, О. Проць. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2011. – 30 с.
14. Пасько В.П. Эффективная работа в интернете / В.П. Пасько. – СПб.: Питер, 2003. – 544 с.
15. Попов В.Б. Практикум по Интернет-технологиям. Учебный курс / В.Б. Попов. – Питер, 2002. – 480 с.
16. Сидоренко В.К. Основи наукових досліджень / В.К. Сидоренко. – К., 2000. – 259 с.
17. Соловьева К.Н. Основы подготовки к научной деятельности и оформление ее результатов / К.Н. Соловьева. – М.: Академия, 2005. – 100 с.

РОЗДІЛ 7. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. <http://ikvsu.kvs.gov.ua/sites/default/files/>
2. <http://kul.kiev.ua/zagalna-informacija/pro-universitet.html>
3. <http://library.nlu.edu.ua/>
4. <http://litopys.org.ua/dynasty/dynbibl.htm>
5. http://pidruchniki.com/1584072045407/pravo/istoriya_derzhavi_i_prava_ukrayini
6. http://sites.znu.edu.ua/ua_statehood_history
7. <http://statelaw.pp.ua>
8. <http://studies.in.ua/istorija-derzhavy-ta-prava-ukrainy-lekcija.html>
9. <http://westudents.com.ua/knigi/418-stor>
10. <http://www.kmu.gov.ua/control/>
11. <http://www.president.gov.ua/>
12. <http://www.twirpx.com/library/>
13. <http://www.ukurier.gov.ua/>
14. <http://zakon.rada.gov.ua/>
15. <https://yandex.ua/images/search?text=>